

Національний банк України

Звіт про фінансову стабільність

18 червня 2019 року

Головне

- Фундаментальні ризики для фінансової стабільності чи не найнижчі в історії.
- Найбільший виклик - юридичний ризик, він зріс через низку судових рішень навколо Приватбанку.
- Триває період пікових виплат по зовнішньому держборгу. Відновлення співпраці із МВФ – ключове короткострокове завдання влади.
- У реальному секторі стрімко зростають доходи, проте зростання рентабельності призупинилося. Боргове навантаження бізнесу переважно прийнятне.
- Доходи населення зростають. У поєднанні з високим рівнем споживчих настроїв це забезпечує високий попит на кредити та стійке зростання депозитної бази.
- Зростає частка фондування, залученого від клієнтів (82% зобов’язань); короткострокова ліквідність на високому рівні.
- Банки надалі збільшують прибутки. Половина сектору за активами працює з ROE>30%. Ризики прибутковості у наступні 2 роки будуть низькими. Банки повинні використати високі прибутки для накопичення капіталу.
- Держбанки мають змінити дивідендну політику, поточні вимоги про розподіл дивідендів послаблюють їхній фінансовий стан.
- Стрімкий розвиток споживчого кредитування починає формувати ризики для банківського сектору. Анкетування банків показало, що вони недостатньо консервативно оцінюють вплив можливої кризи на якість незабезпечених споживчих кредитів.

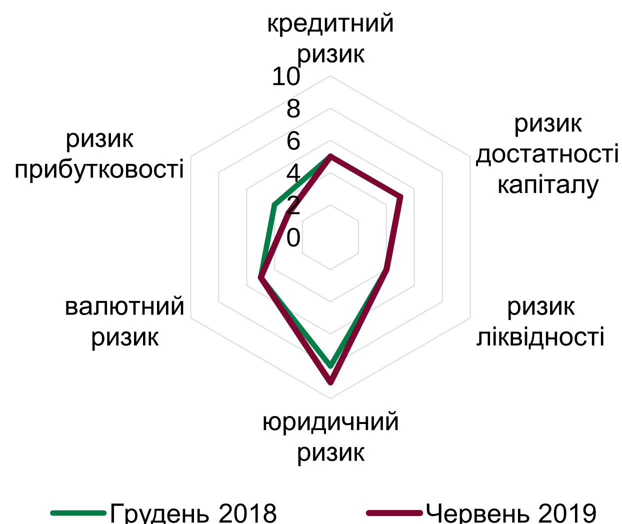
Індекс фінансового стресу близький до історичного мінімуму

Індекс фінансового стресу

Джерело: НБУ.

Карта ризиків банківського сектору

Heat map ризиків банківського сектору

Ризики	12.15	06.16	12.16	06.17	12.17	06.18	12.18	06.19
Кредитний								
Достатності капіталу								
Ліквідності								
Юридичний								
Валютний								
Прибутковості								
Середнє значення								

Кредитний ризик (const). Відносне боргове навантаження на населення низьке. Нове споживче кредитування має кращу якість. Кредитні ризики корпоративного сектору знижуються повільно, банкам бракує високоякісних позичальників.

Ризик достатності капіталу (const). Сектор належно капіталізований навіть у випадку кризи. У двох держбанках достатність капіталу близька до мінімально допустимої. Виплати дивідендів посилять ризик.

Ризик ліквідності (const). Приплив коштів фізосіб значний. Короткі пасиви – середньостроковий ризик. Банки дотримуються нормативу LCR, тож матимуть змогу виконати зобов'язання навіть у стресових умовах.

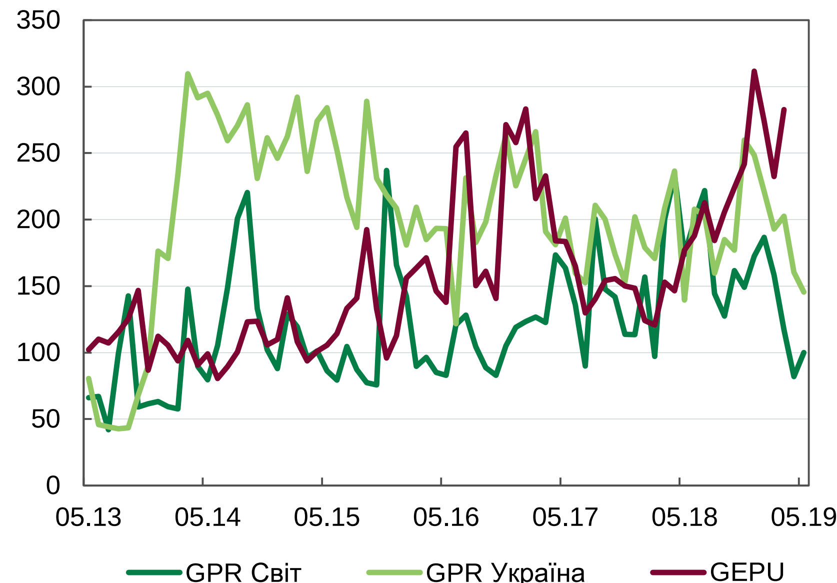
Юридичний ризик (+1) Низка резонансних судових рішень у справах про перехід Приватбанку в державну власність створює додаткові ризики.

Валютний ризик (const). Доларизація активів та пасивів висока, але відкриті валютні позиції банків не створюють для них ризиків. Турбулентності на валютному ринку не буде, якщо співпраця з МВФ швидко відновиться.

Ризик прибутковості (-1) Прибутковість сектору вища за попередні очікування НБУ, операційні прибутки зростають, а відрахування до резервів низькі. Дещо покращилася операційна ефективність державних банків. Висока прибутковість збережеться й у наступних кварталах.

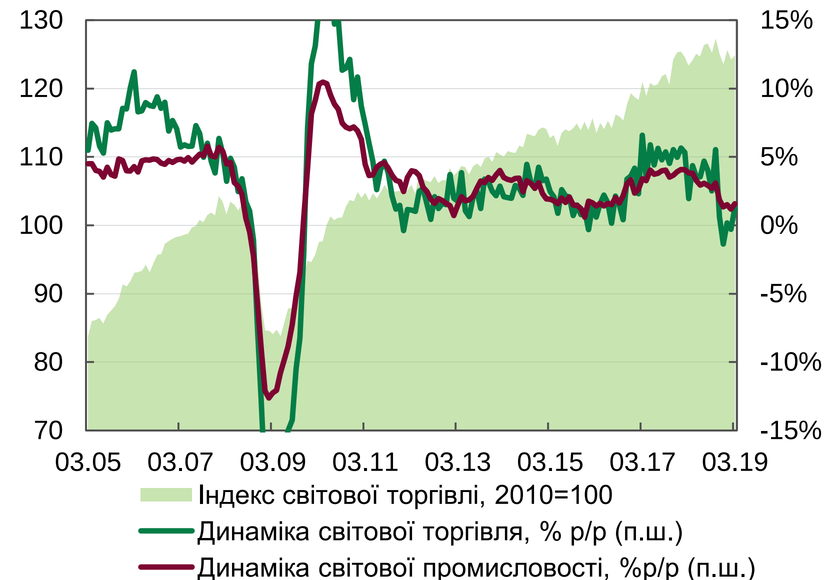
Геополітичні та геоекономічні ризики високі та зростають

Індекс геополітичних ризиків (GPR) та індекс непевності світової економічної політики (GEPU)

Джерело: Dario Caldara and Matteo Iacoviello; Davis, Steven J.

Динаміка світової торгівлі та промисловості

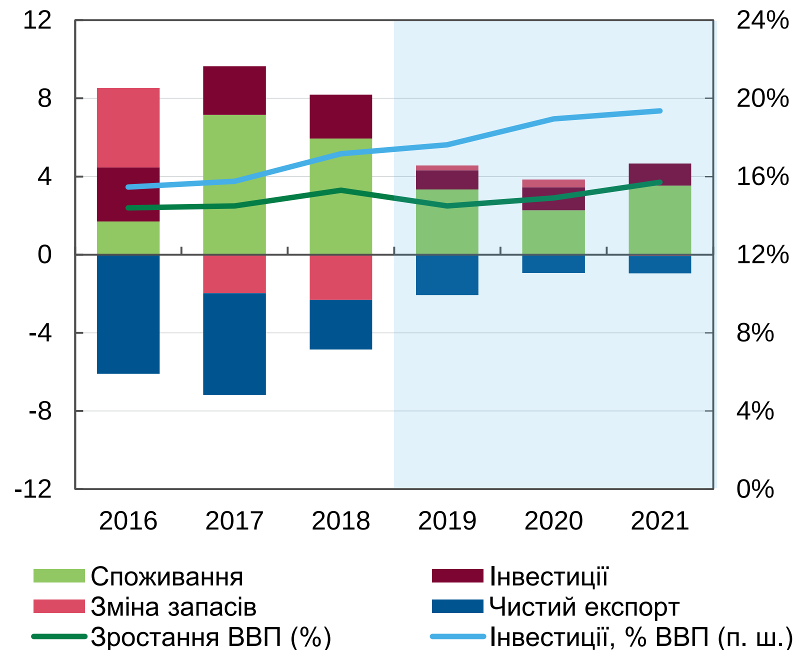

Джерело: Centraal Planbureau (CPB), Нідерланди.

- Більшість економік світу вповільнюється, деякі – різко.
- Причини – протекціонізм, що призвів до стагнації міжнародної торгівлі, та скорочення припливу капіталу до країн, які розвиваються.
- Економіки основних торговельних партнерів України імовірно вповільнюватимуться надалі.

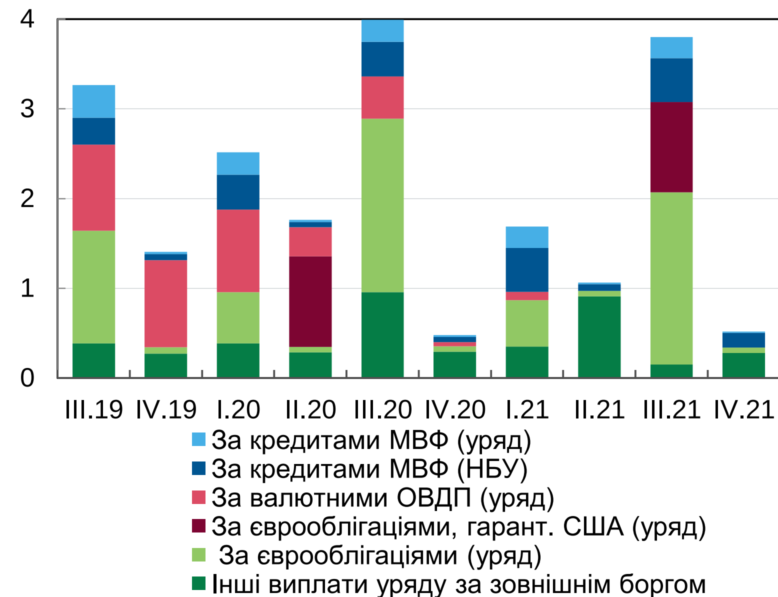
Економічний виклик – пікові виплати за зовнішнім держборгом

Приріст ВВП за категоріями кінцевого споживання, в.п.

Джерело: ДССУ, НБУ.

Валютні виплати* за державним та гарантованим державою боргом, млрд дол.

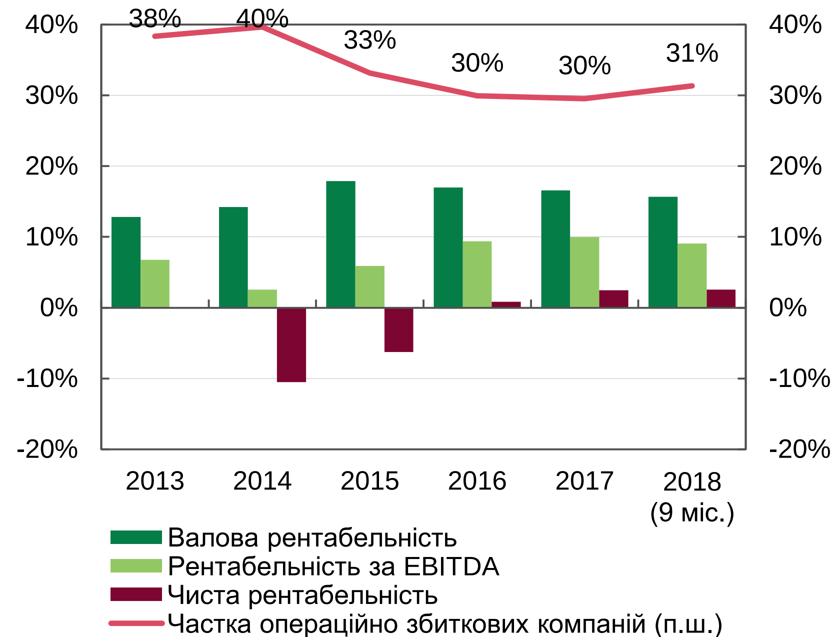

* у тому числі відсотки.

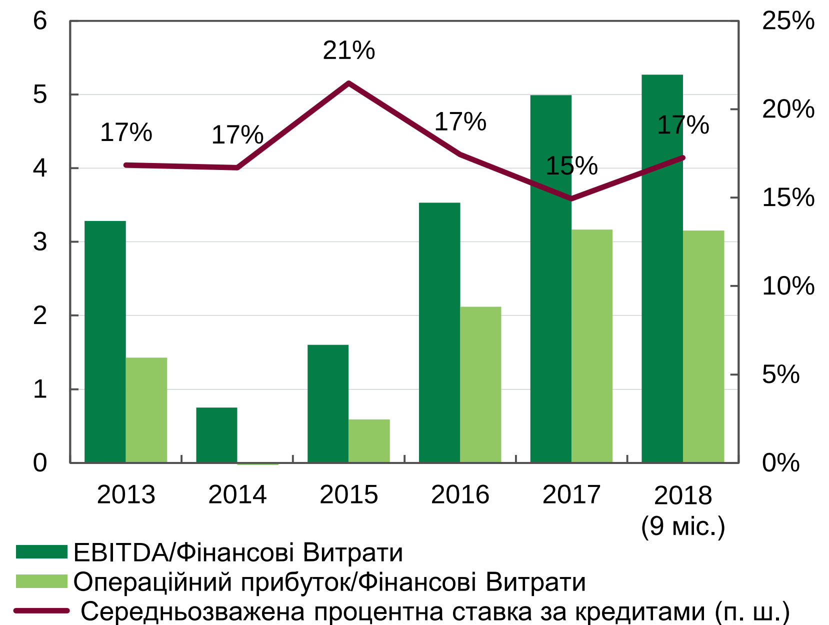
- Темпи зростання ВВП очікувано уповільнилися. Приватне споживання домогосподарств залишається ключовим чинником економічного зростання.
- Протягом 2.5 років уряд і НБУ за боргами в іноземній валюті мають сплатити понад 20 млрд дол. (з процентами). Середні виплати у наступні 5 кварталів – 2.6 млрд дол./кв.
- Активізація реформ та відновлення фінансування від МВФ – ключові короткострокові завдання.

Реальний сектор – прибутки перестали зростати

Частка операційно збиткових компаній та рентабельність реального сектору

Відношення EBITDA та операційного прибутку до фінансових витрат

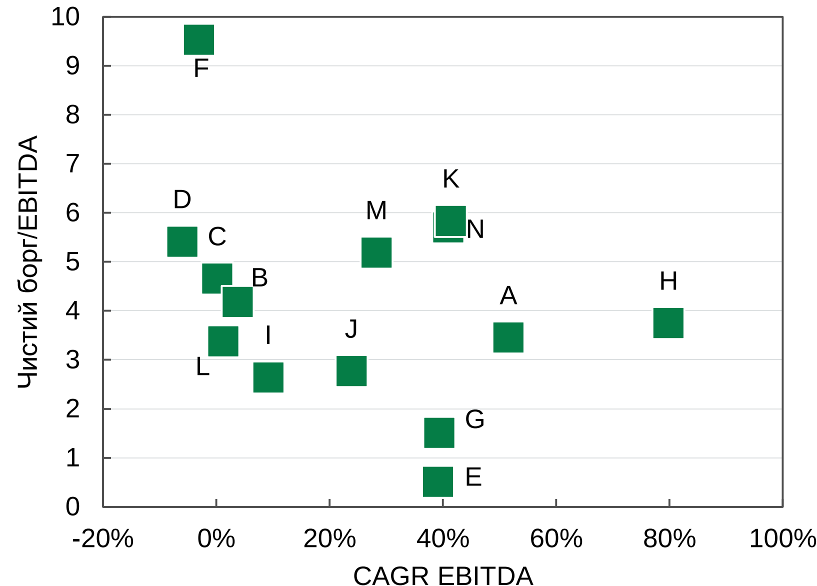

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

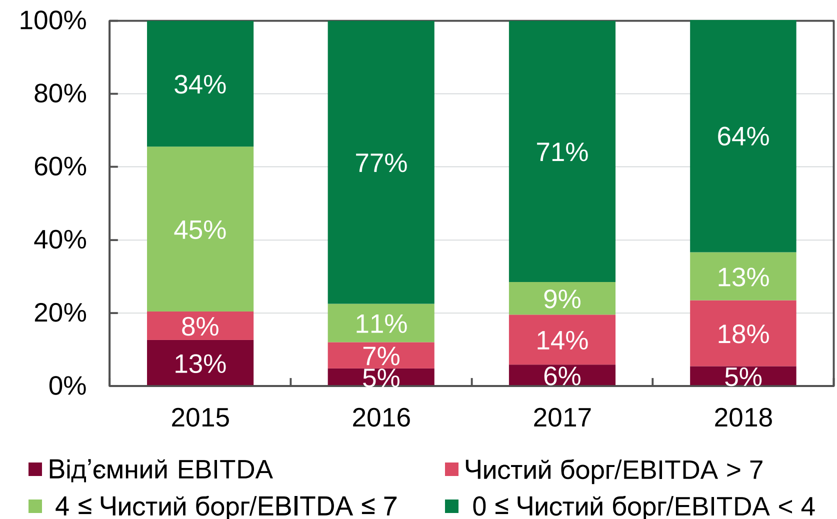
- Попри швидке зростання доходів посткризове зростання прибутків припинилося.
- Боргове навантаження на реальний сектор лишилось незмінним: співвідношення боргу до EBITDA становило 2.2. Підприємства більшості галузей мають достатній запас операційного прибутку для обслуговування боргів.
- Підприємства планують більше позичати на інвестиції в основні фонди та оборотний капітал.

Найбільші позичальники нормалізували боргове навантаження

Боргове навантаження за 2018 рік та CAGR EBITDA 2015-2018 в розрізі галузей

Розподіл кредитів найбільших позичальників за борговим навантаженням

CAGR (Compound Annual Growth Rate) – середньорічний темп приросту

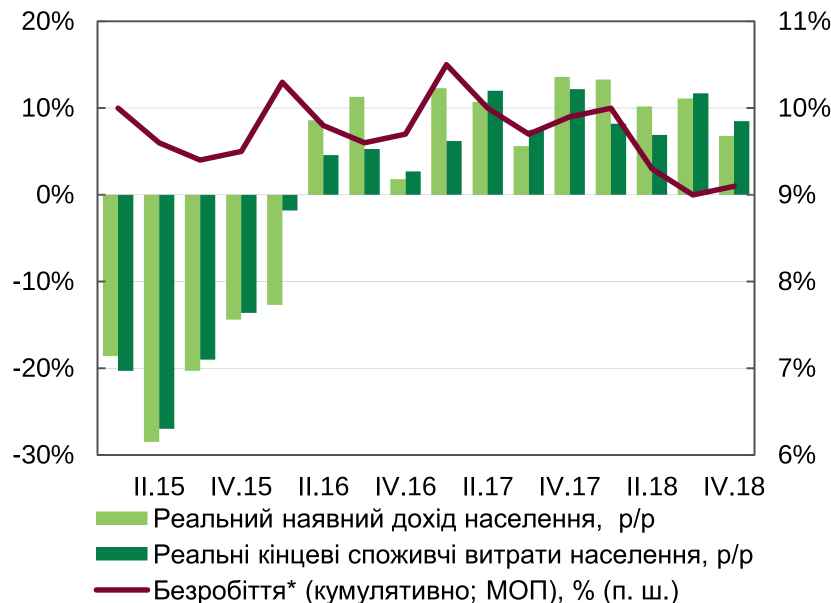
Джерело: дані банків, розрахунки НБУ.

Галузі: A – с/г, B – вирощування зернових, C – харчпром, D – олійно-жирове вироб., E – добувна пром., F – машинобудування, G – електроенерг, H – металургія, I – транспорт, J – вироб-во буд. матеріалів, K – відновлювана енерг., L – опт. торгівля паливом, M – торгівля, N – хім. пром.

- Боргове навантаження позичальників реального сектору знаходиться переважно у прийнятних межах. Виключення – хімічна пром., машинобудування, відновлювана енергетика та виробництво олійно-жирових.
- У зоні особливої уваги – відновлювана енергетика. Банки активно кредитують компанії сектору, хоча їхня платоспроможність залежить від адміністративних рішень по тарифам.

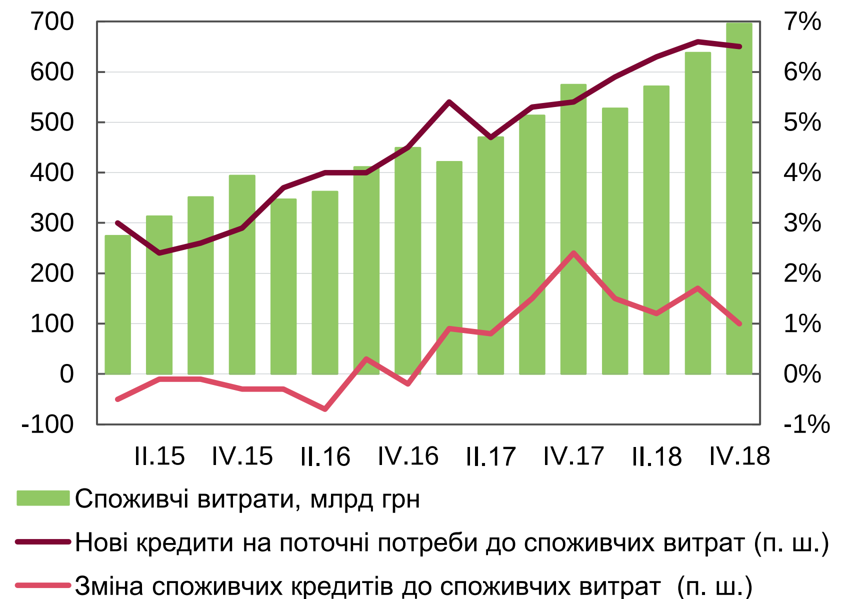
Темпи зростання доходів населення високі, але уповільнюються

Зміна реального наявного доходу, споживчих витрат населення та рівня безробіття

* У % до економічно активного населення працездатного віку.
Джерело: НБУ.

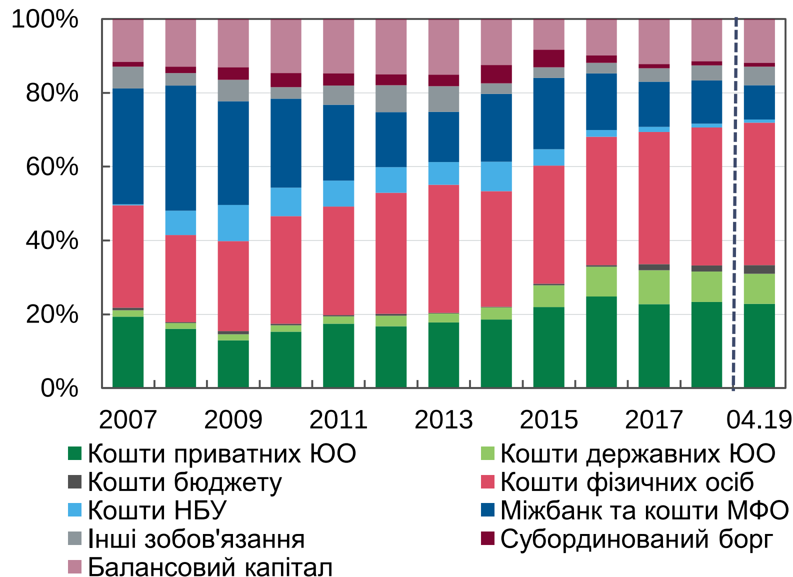
Вплив банківського споживчого кредитування на споживчі витрати

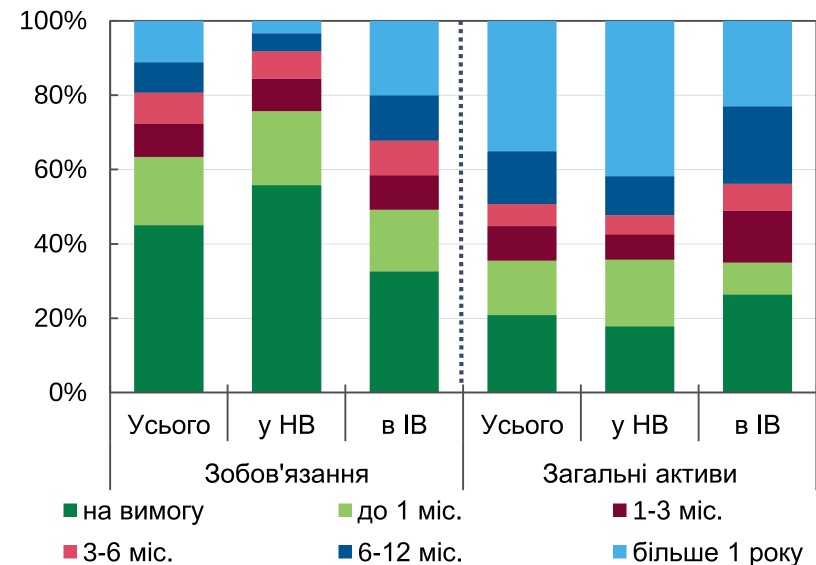
- У 2018 реальний наявний дохід населення зріс на 9.9% (-0.6 в. п. порівняно з 2017).
- Драйвер зростання – внутрішні зарплати (реальний та державний сектори).
- Незважаючи на бурхливе споживче кредитування, боргове навантаження домогосподарств відносно доходів та ВВП незмінне і є на історично низькому рівні.
- Домогосподарства ще довго залишатимуться чистим кредитором банківського сектору.

Банки покладаються на внутрішнє фондування

Структура пасивів банків за інструментами

Структура загальних активів та зобов'язань банків за терміном до погашення на 01.05.2019

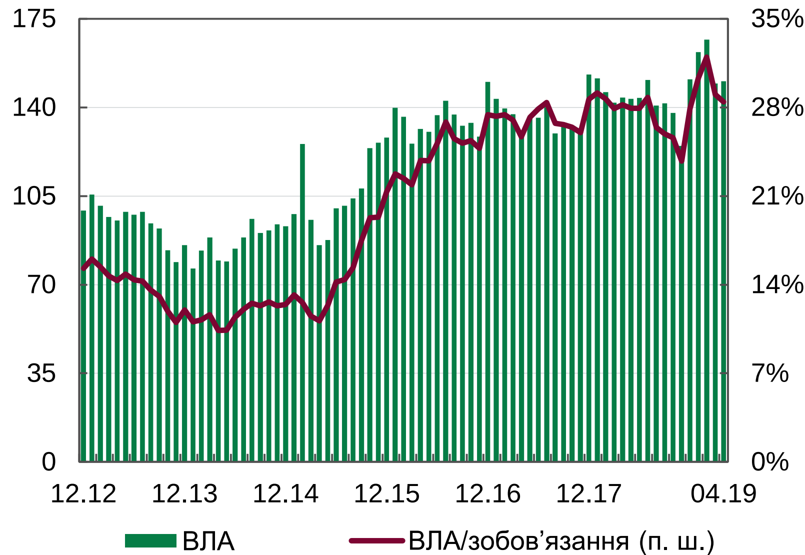

Джерело: НБУ.

- Кошти корпорацій, населення та бюджетів – 82% усіх зобов'язань банківського сектору. Це найвища частка за понад десять років.
- Поліпшився фінансовий стан держмонополій, зросла ліквідність місцевих бюджетів: разом їхні кошти становлять 11% зобов'язань.
- Обсяги гривневих коштів населення зростають: на вимогу +20.5% р/р, проте строкові збільшилися лише на 8.5% р/р.

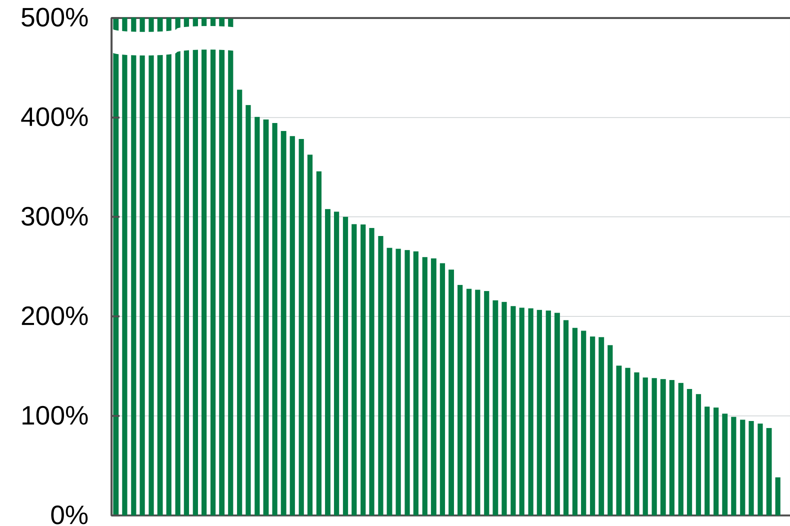
Короткострокова ліквідність банків на високому рівні

Високоліквідні активи* (ВЛА) в недержавних банках, млрд грн

* Уключають ОВДП, депозитні сертифікати, готівкові кошти, коррахунки у НБУ за винятком обов'язкових резервів та коррахунки в іноземних банках з інвестиційним рейтингом.
Джерело: НБУ.

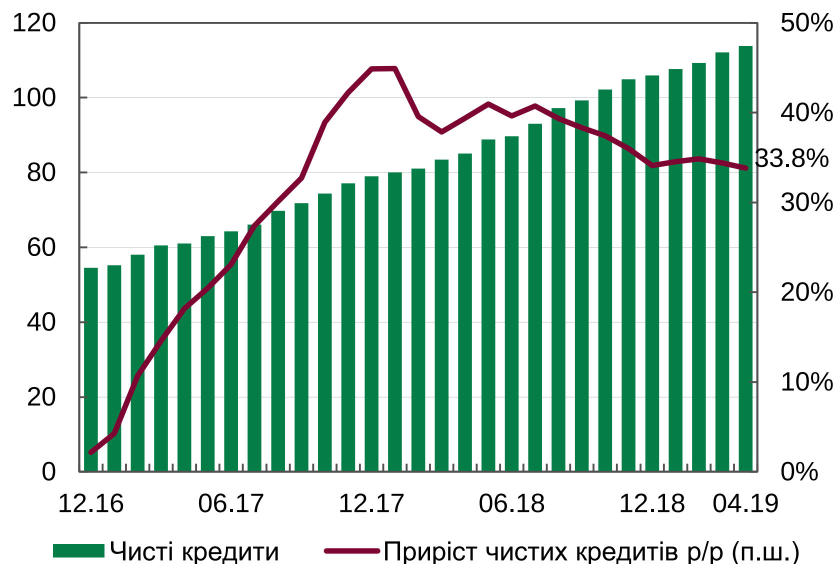
Виконання банками нормативу ліквідності LCR в усіх валютах на 01.05.2019, %

- Запровадження LCR суттєво збільшило обсяг ВЛА. На кінець квітня у приватних банках ВЛА покривали 28% зобов'язань.
- 57% фінустанов за чистими активами працює з LCR понад 200%.

Стійке зростання споживчого кредитування зберігатиметься

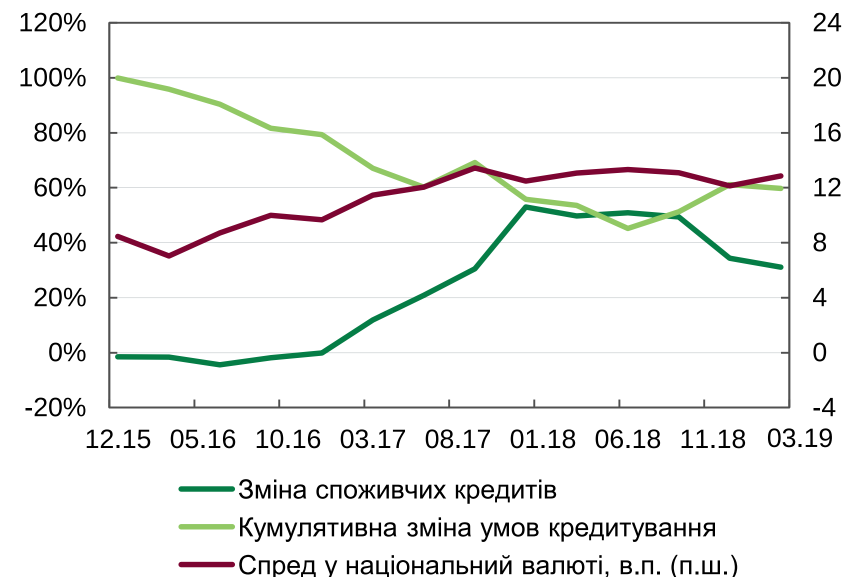
Чисті кредити фізичним особам у гривні*, млрд грн

* У банках, платоспроможних на 01.05.2018.

Джерело: НБУ.

Умови кредитування та темпи зростання споживчих кредитів

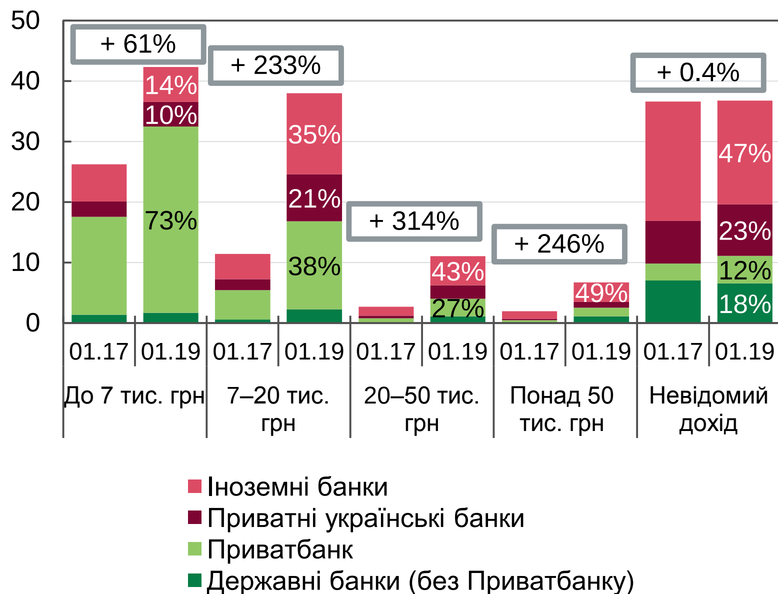
* лінія відображає кумулятивну зміну балансів відповідей на запитання анкети «Як змінилися стандарти схвалення заявок на кредити домогосподарствам протягом поточного кварталу?» щоквартального опитування про умови банківського кредитування.

Джерело: НБУ.

- Темпи зростання залишаються стабільно високими на рівні понад 30% рік до року.
- Зберігається стабільно високий попит на кредити за рахунок швидких темпів зростання доходів населення.
- Згідно з опитуваннями про умови кредитування, банки після подолання кризи значно знизили вимоги до позичальників.

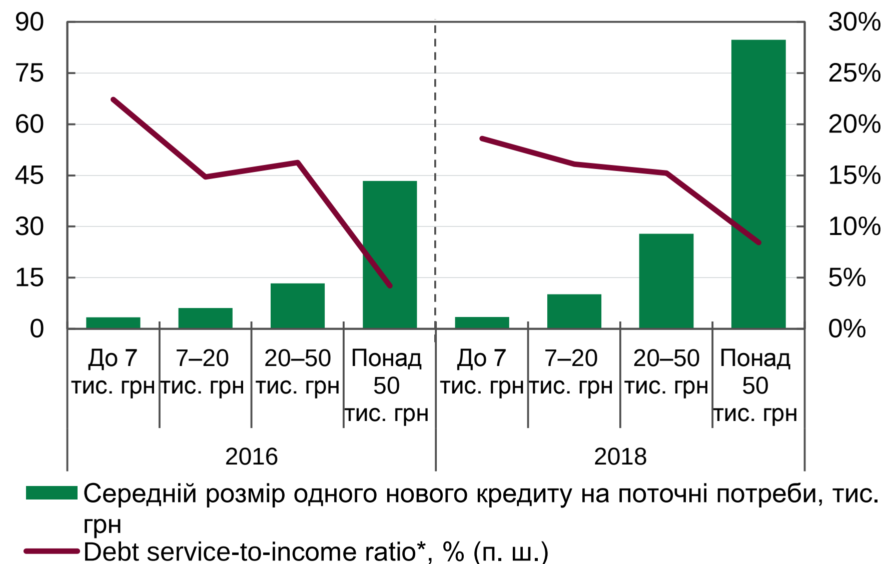
Банки активно кредитують населення з низькими доходами

Заборгованість за кредитами на поточні потреби в розрізі груп населення за доходами, млрд грн

Джерело: інформація банків, розрахунки НБУ.

Боргове навантаження на групи позичальників за доходами

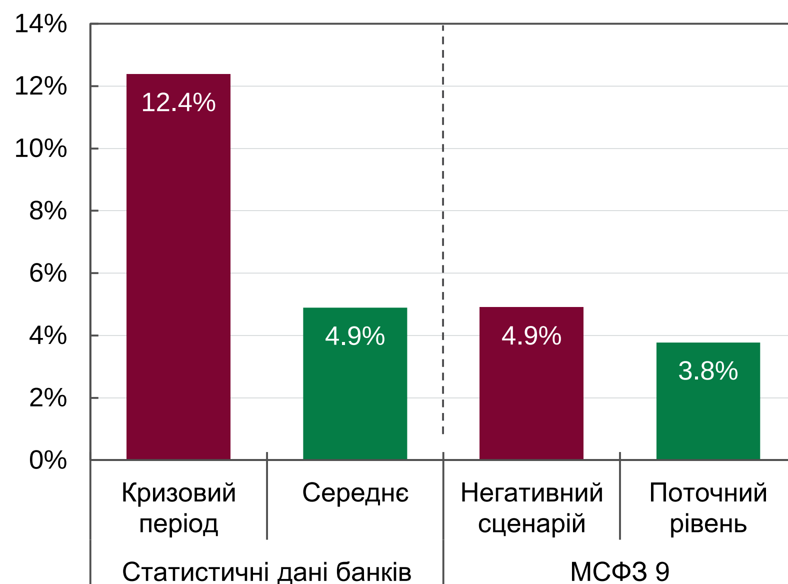

* Debt service-to-income ratio (DSTI) – співвідношення щомісячних витрат на обслуговування кредиту і середньомісячного доходу.

- Розподіл кредитів неоднорідний між боржниками за групами доходів.
- Суттєво ростуть, хоча і складають меншу частку портфелю, позики боржникам із доходами понад 7 тис. грн.
- Частка кредитів боржників із невідомим доходом зменшується, хоча їм продовжують надавати позики.

Оцінки ризику за споживчими кредитами не завжди консервативні

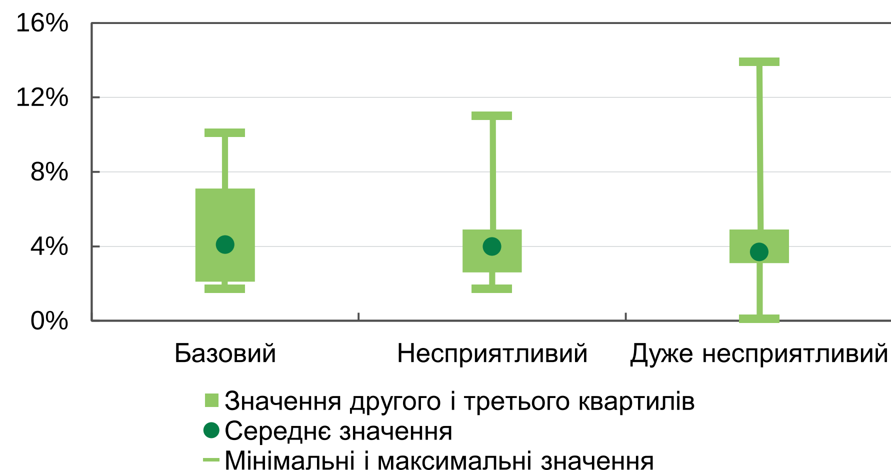
Усереднені оцінки PD за статистикою банків та згідно з моделями МСФЗ 9

Джерело: інформація банків, розрахунки НБУ.

Розрахункові значення PD банків за сценаріями НБУ

Показник	Сценарії: базовий	Сценарії: несприятл.	Сценарії: дуже несприятл.
Реальний ВВП, % р/р	3.3	-4.1	-7.6
Номінальний ВВП, млрд грн	3 559	4 177	4 733
Валютний курс*, % р/р	7.5	23.2	31.7
ІСЦ, % р/р	9.8	15.8	32.8

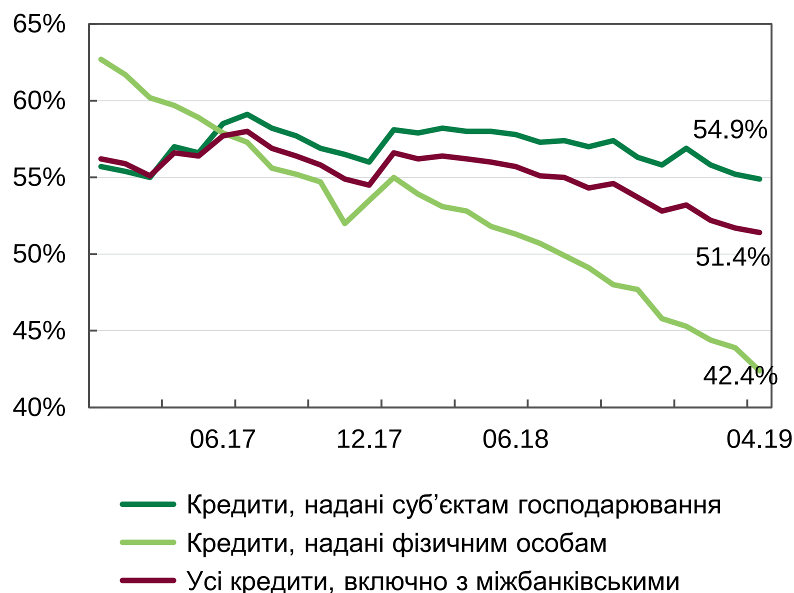

*Валютний курс гривні до долара США (UAH/USD); за базовим сценарієм – оцінки Focus Economics.

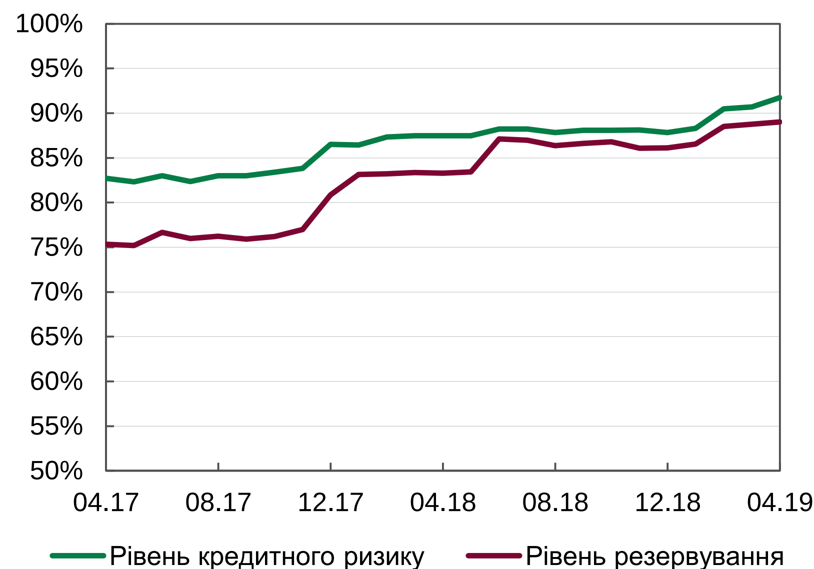
- Поточні оцінки очікуваних втрат у більшості банків є адекватними сучасним макроекономічним умовам та їхнім стандартам відбору клієнтів.
- Для кількох банків оцінки не є достатньо консервативними, не чутливі до погіршення макроекономічних параметрів.

82% обсягу NPL зосередили державні та російські банки

Частка непрацюючих кредитів у портфелях банків за видами позичальників

Рівень резервування та кредитного ризику непрацюючих корпоративних кредитів

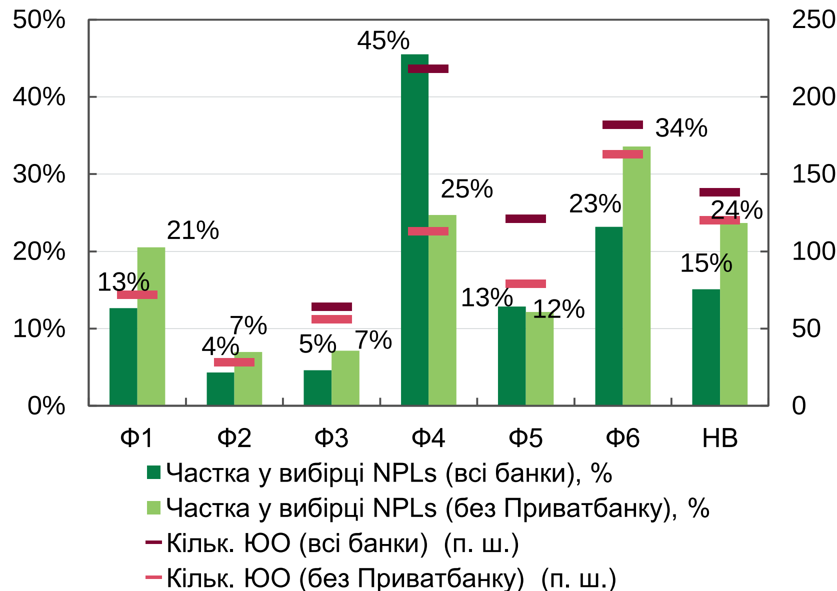

Джерело: НБУ.

- Частка NPL розмивається новим роздрібним кредитуванням.
- Найбільш надійні банки (топ-5 іноземних) активно покращують портфель: частка NPL скоротилася за 2017-2019: корпоративного портфеля – з 29% до 12%, роздрібного портфеля – з 60% до 25%.

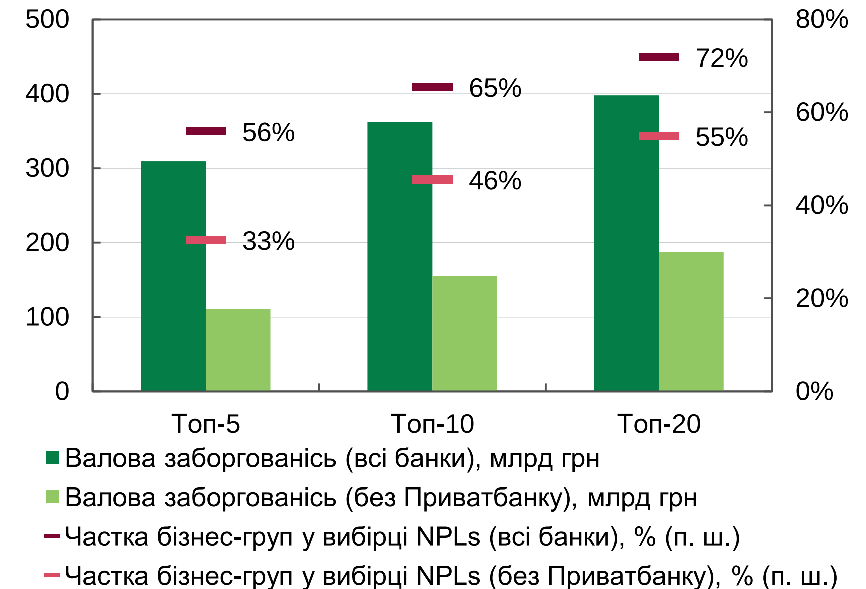
Половина NPLs обумовлено низькими стандартами кредитування

Оцінка впливу факторів на боржників з непрацюючими кредитами

Джерело: НБУ.

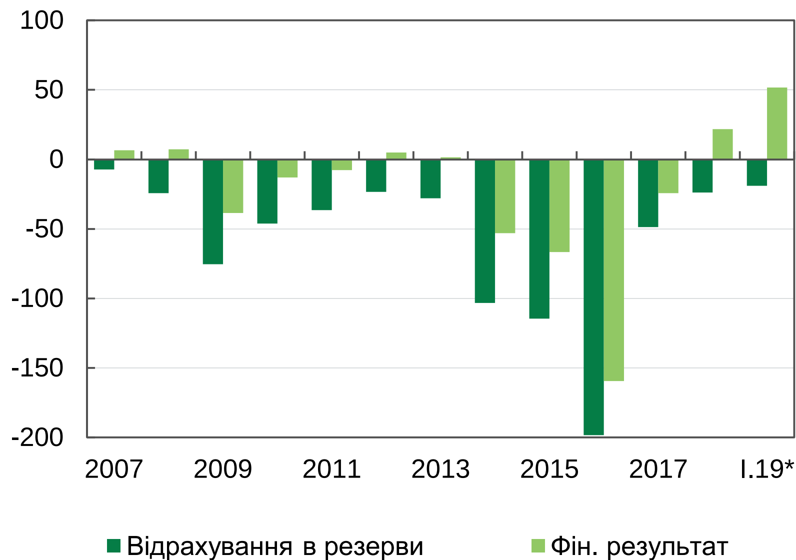
Частка бізнес-груп серед боржників з NPLs більше 100 млн грн

- Ф1 – непідконтрольні/зруйновані території (АТО/ООС);
- Ф2 – галузі, які постраждали від втрати російського ринку (експорт);
- Ф3 – галузі, які постраждали від скорочення внутрішнього попиту під час кризи;
- Ф4 – відсутність операційної діяльності позичальника на момент отримання кредиту (net debt to revenue > 5, revenue = 0);
- Ф5 – неприйнятне боргове навантаження на момент отримання позики за умов наявності операційної діяльності (net debt to revenue > 2.5, net debt to EBITDA > 7);
- Ф6 – завищене боргове навантаження – чистий борг у понад 5 разів вищий ніж EBITDA;
- НВ – немає впливу вищенаведених факторів

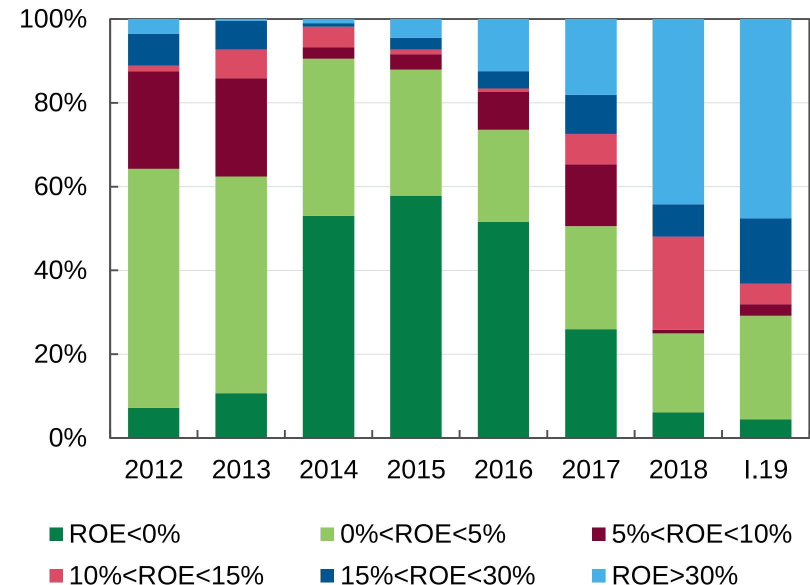
Банківський сектор зараз високоприбутковий …

Фінансовий результат банківського сектору, млрд грн

*Аннуалізовані дані
Джерело: НБУ.

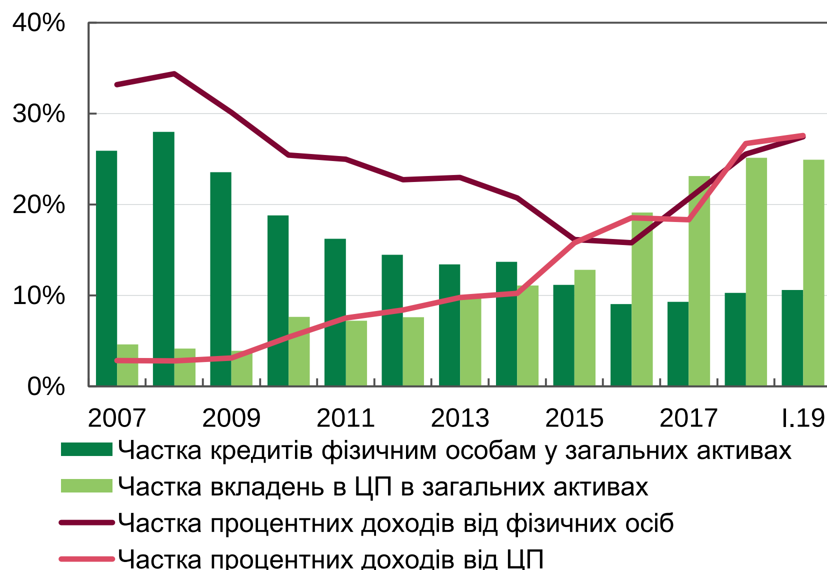
Розподіл рентабельності капіталу банків (ROE) за активами

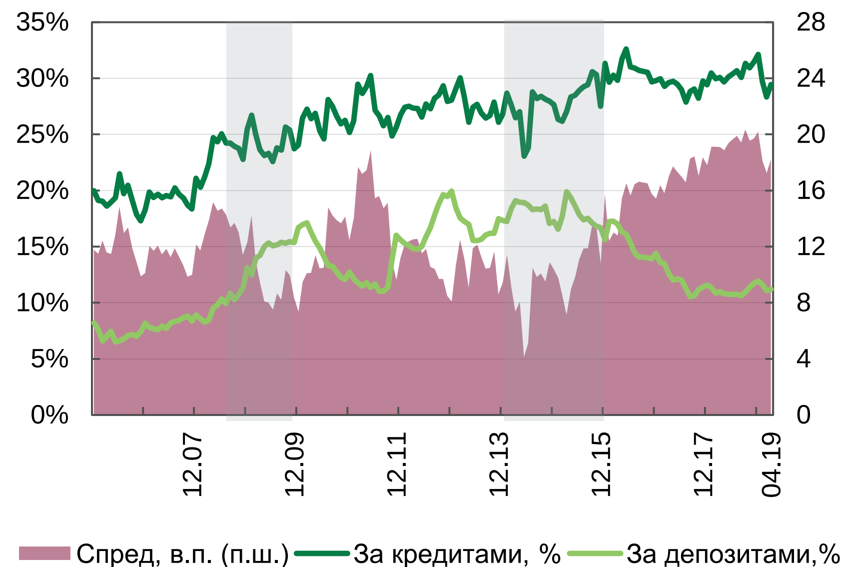
- Чистий прибуток банківського сектору за 5 місяців 2019 року становив 23.4 млрд грн (+83% р/р), що вище річного результату 2018 року. За I квартал – 12.9 млрд грн.
- У I кварталі 12 банків, на які припадає 47.6% активів сектору, спрацювали з ROE понад 30%. Серед них Приватбанк і здебільшого банки міжнародних фінансових груп.

… завдяки переважно споживчому кредитуванню

Вплив кредитування фізичних осіб та інвестування в цінні папери на структуру та дохідність портфелів банків, %

Динаміка відсоткових ставок за новими кредитами та депозитами домогосподарств у гривнях

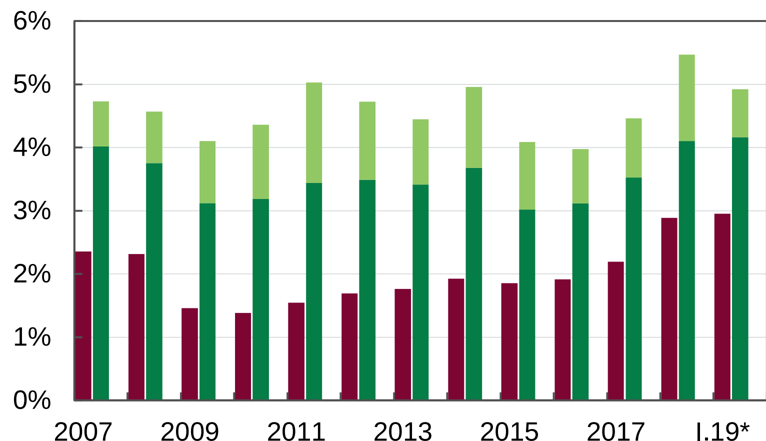

Джерело: НБУ.

- Роздрібні кредити становлять 18.4% кредитного портфеля банківського сектору, генеруючи 39.2% процентних доходів від кредитування.
- Спред за новими кредитами та депозитами домашніх господарств зріс у післякризовий період.
- Купонні платежі по ОВДП формують близько 40% процентних доходів державних та 17% – приватних банків.

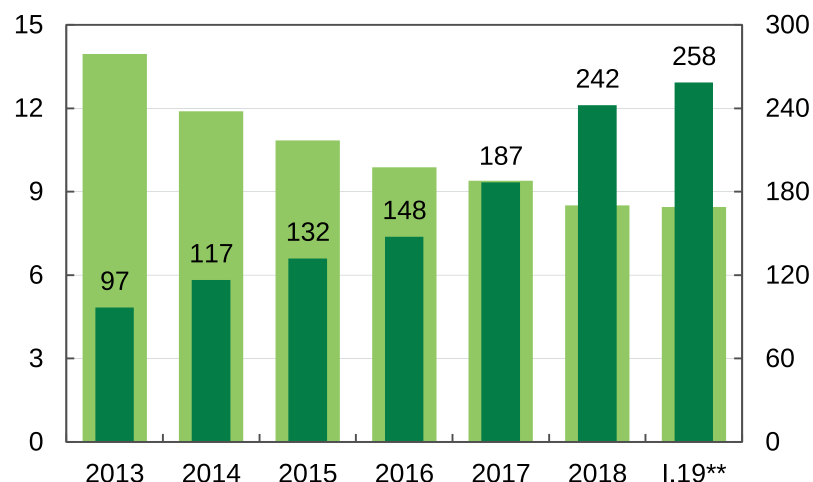
Адміністративні витрати зростають

Співвідношення чистого комісійного доходу та операційних витрат до чистих активів, %

* Приведено до річних значень.
Джерело: НБУ.

Кількість філій банків та витрати на персонал*

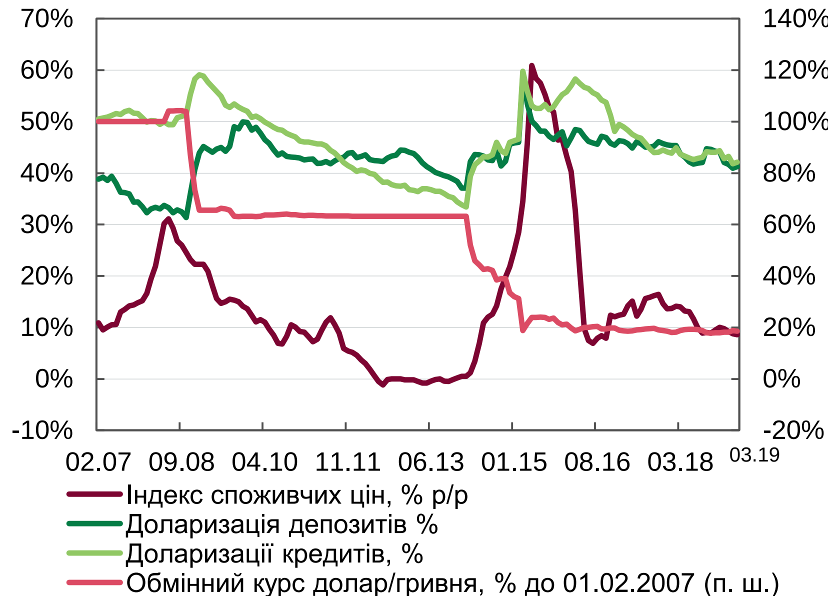

* У банках, що були платоспроможні на 01.04.2019.
** Приведено до річних значень.
Джерело: НБУ.

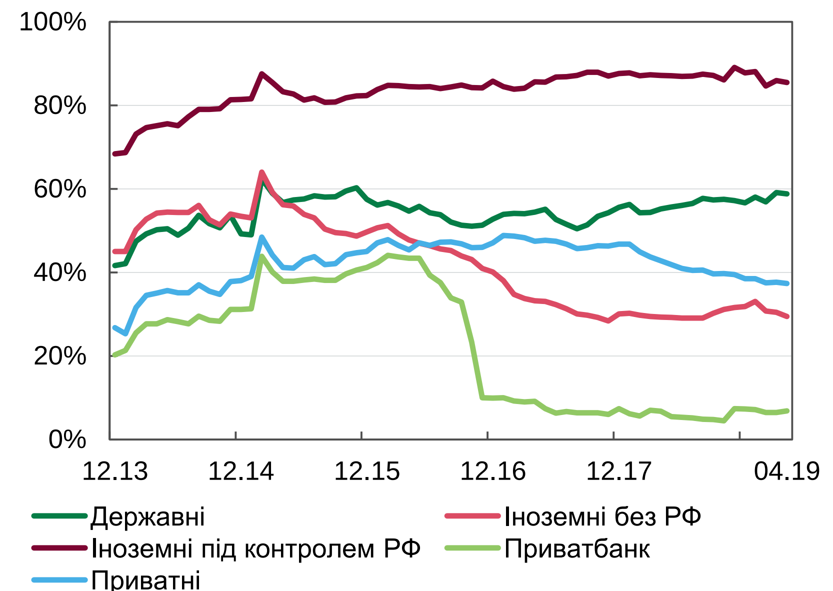
- У I кварталі комісійні доходи зросли на 17.7% р/р і покривали 70.8% адміністративних витрат - найвищий показник за понад десятиліття.
- Адміністративні витрати зростали за рахунок збільшення заробітних плат та інвестицій в інформаційні технології.
- Кількість відділень діючих на сьогодні банків скоротилася на понад третину з початку останньої кризи.

Доларизація знижується, хоча і повільно

Динаміка доларизації банківського сектору

Рівень доларизації чистого кредитного портфеля за групами банків

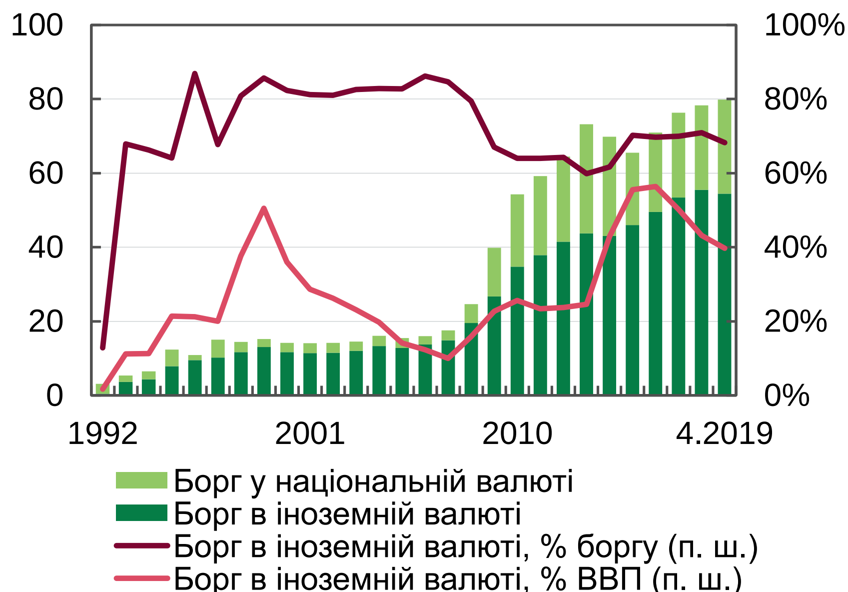

Джерело: НБУ.

- Рівень доларизації кредитів нерівномірний між групами банків; знизився останнім часом суттєво для іноземних (без РФ) та приватних банків.
- Високий диференціал ставок за депозитами в іноземній та національній валюті надалі сприятиме зростанню частки гривневих коштів у системі.
- За збереження макроекономічної стабільності та поступового зниження інфляції відбуватиметься природна дедоларизація кредитів.

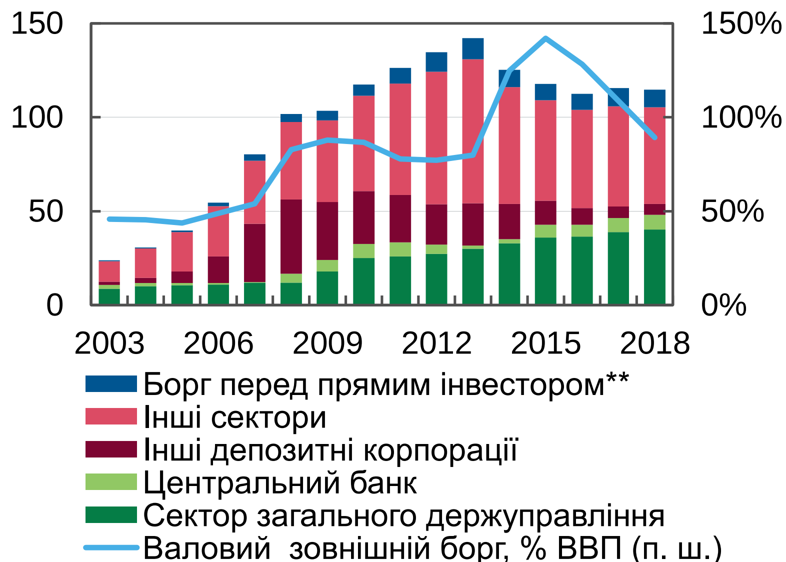
Доларизація держборгу – значний ризик для державних фінансів

Динаміка державного та гарантованого державою боргу у розрізі валют погашення, млрд дол. в еквіваленті

Джерело: ДССУ, МФУ, НБУ.

Структура валового зовнішнього боргу, млрд дол.

** Міжфірмовий борг

Джерело: НБУ.

- Валютна складова держборгу залишається значною – 68.2% на 1 травня 2019 року. За 4 місяці 2019 р. частка боргу в іноземній валюті скоротилася на 2.7 в.п., що пов'язано зі зростанням участі нерезидентів в ринку гривневих ОВДП.
- Цілі з валютного держборгу до ВВП в країнах ЦСЄ: Угорщина 15-25%, Чехія – не більше 15%, Польща – не більше 30%, Румунія – 40-55% (через підготовку до вступу в Єврозону).
- Середньострокова мета – збільшення частки гривневих інструментів у державному боргу. Інтерес нерезидентів до гривневих ОВДП має бути використано для зміни валютної структури боргу.

Рекомендації

Органам державної влади

- Прискорити ухвалення пріоритетних законів - «Про консолідацію регулювання ринку фінансових послуг», «Про захист прав споживачів фінансових послуг». Надалі оптимізувати законодавство, яке регулює питання протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, здійснення розрахунків та переказу коштів, про банківську діяльність.
- Забезпечити співпрацю з МВФ.
- Ініціювати законодавче врегулювання питання розподілу прибутку держбанків.
- Уряду прийняти постанову про роботу держбанків із непрацюючими кредитами.
- Знижувати частку валюти у структурі державного боргу.

Банкам

- Виконувати рекомендації попередніх Звітів:
  - Активізувати роботу з непрацюючими кредитами (NPL);
  - Адекватно оцінювати кредитні ризики позичальників, використовувати можливості Кредитного реєстру НБУ;
  - Зменшувати доларизацію кредитних портфелів;
  - Активно залучати і утримувати більш стійкі та довгострокові ресурси.
- Впроваджувати систему управління ризиками в банках відповідно до графіку, визначеного постановою №64.
- Використовувати поточні високі прибутки банків для накопичення капіталу.
- Забезпечити більш адекватну оцінку кредитного ризику за споживчими кредитами.

Плани та наміри НБУ

- Унормувати процес врегулювання NPL.
- Завершити розробку вимог щодо запровадження нової структури капіталу.
- Завершити розробку вимог щодо запровадження нового нормативу ліквідності NSFR.
- Встановити вимоги для розрахунку потреби у капіталі під покриття операційного ризику.
- Провести другу щорічну оцінку стійкості банків.
- Оновити методологію визначення системно важливих банків і відкласти запровадження для них буфера системної важливості до 01.01.2021.